

Podpora pri výbere strednej školy v čase pandémie

Mária Jaššová, Katarína Štukovská

Pomaly sa končí čas podávania prihlášok na stredné školy a proces podpory žiakov končiacich ročníkov ešte nikdy nebol taký zložitý. Príprava na prijímacie pohovory, výzva vyrovnania sa s prechodom do inej vzdelávacej inštitúcie, nehovoriac o samotnom výbere strednej školy sú samy o sebe neľahké životné situácie pre mladých ľudí a kladú na nich veľké nároky aj za bežných okolností. Aktuálna pandemická situácia však ešte zvýraznila náročnosť tohto obdobia. Jednak sa vytratilí mnohé príležitosti na získavanie informácií o vzdelávacích možnostiach naživo ako napr. dni otvorených dverí stredných škôl, jednak sa žiaci dlhodobo vzdelávajú dištančne a mnohí sa obávajú o svoj akademický výkon, ktorý môže byť kvôli online spôsobu vzdelávania znížený a v neposlednom rade sa podstatne obmedzili príležitosti na podporu žiakov v tomto období mimo virtuálneho prostredia – vzájomnú podporu rovesníkov (výmena informácií, spätné väzby, emocionálna podpora a pod.) a odbornú podporu učiteľov a výchovných či kariérových poradcov v školách či v CPPP a P.

Ako napriek tomu zabezpečiť žiakom adekvátnu podporu?

Efektívny, cielený a zmysluplný výber strednej školy musí zohľadňovať viacero faktorov:

1. Zájmy žiaka

Hobby, obľúbené činnosti, to, čo žiaka baví a pričom dokáže zotrvať dlhší čas, to všetko predstavuje podnety, ktoré je vhodné zapracovať do voľby strednej školy. Aspekty, ktoré sú podstatou záujmu žiaka (napr. tvorivosť, úzka spolupráca s inými, fyzický výkon, a pod.), sú prenositeľné aj do iných činností a môžeme z nich usudzovať na to, v akých typoch činností sa bude cítiť dobre aj v budúcnosti.

Niektorí žiaci majú vo svojich záujmoch jasno a vedia ich zohľadniť aj pri výbere školy, ak je to možné a vhodné.

Otázky pre žiakov, ktorí poznajú svoje záujmy a zvažujú, ako ich uplatniť pri výbere školy:

- Má tento záujem žiaka potenciál pretrvať dlhodobo? Zaujímal sa žiak o danú oblasť už v minulosti, alebo ide o aktuálny či novoobjavený záujem?
- Aký vzťah vidí žiak, jeho zákonní zástupcovia (ZZ) a učitelia medzi záujmom žiaka a jeho silnými stránkami a dobrými výkonmi? Pretavuje sa záujem aj do zvýšených kompetencií a rozvinutých schopností žiaka, má žiak snahu zlepšovať sa a rásť v danej oblasti? *Niektoré hobby ostávajú v rovine oddychových aktivít a hoci žiaka baví, nedosahuje v nich úroveň potrebnú pre ďalšie štúdium.*
- Aký vzťah vidí žiak, jeho ZZ a učitelia medzi záujmom žiaka a jeho profesionálnym uplatnením v budúcnosti? *Je potrebné, aby si žiak uvedomil, že nie každý záujem, i keď intenzívny, bude chcieť v budúcnosti premeniť na profesiu.*

Náročnejšie sa záujmy zohľadňujú v prípade, keď žiak nemá vyhranené obľúbené činnosti, prípadne ich má priveľa.

Aké otázky môžeme žiakom a ich rodičom klásť, ak potrebujeme vyjasniť túto oblasť?

- Ktorá činnosť pohltí žiaka tak, že stráca pojem o čase?
- Pri akej činnosti sa cíti dobre?
- Ktorú činnosť žiak vykonáva rád aj počas korony a za sťažených podmienok?
- Aká činnosť žiakovi chýba počas korony a ťažko sa jej vzdáva?
- Kedy žiaka vnímajú druhí (učiteľ, spolužiaci, rodičia, súrodenci, starí rodičia a i.) ako zapáleného a nadšeného?
- V akej činnosti žiak vidí zmysel? Aké sú jeho hodnoty? *Hodnoty, ku ktorým sa žiak hlási, prispievajú k pocitu zmysluplnosti a často hrajú kľúčovú rolu pri dlhodobo pretrvávajúcich záujmoch.*

Ak žiak, prípadne jeho ZZ vyjadrujú, že záujmy nemá a nič ho nezaujíma:

- Čo robí dieťa vo svojom voľnom čase? Čo znamená „nič“ – pozerá TV, hrá počítačové hry, stretáva sa s rovesníkmi? *Hoci na prvý pohľad ide o „mrhanie času“, i z týchto činností môžeme usúdiť na oblasti záujmu a to napríklad prostredníctvom nasledujúcich otázok:*
- Čo ho na tom teší, zaujíma, baví? Aké typy TV programov pozerá a akej oblasti sa týkajú? O čom sa s rovesníkmi rozpráva, aké aktivity spolu robia?
- Skúste sa vrátiť v čase – aké záujmy mal žiak ako mladší? Čomu sa rád venoval v minulosti?

- Je nejaká osoba, alebo skupina osôb, ktorá žiaka vníma inak? Často to môže byť rovesnícka skupina, aj iná ako triedny kolektív, ktorá má prístup k inej „stránke“ dieťaťa.
- Ak nie je oblasť, ktorú by žiak označil za zaujímavú, je užitočné klásť aj otázku na najmenej zaujímavú oblasť, ktorej by sa určite v žiadnom prípade nechcel venovať. Aj silný nezáujem môže byť určujúci pri výbere školy.

2. Silné stránky a obmedzenia žiaka

Silné stránky sú schopnosti, zručnosti, kvality a pozitívne hodnotené výkony. Sú skvelým odrazovým mostíkom pre rozhodovanie o strednej škole. Je zmysluplné využívať a posilňovať to, čo u jednotlivca funguje, a preto je predovšetkým potrebné poznať jeho silné stránky.

Opäť, niektorí žiaci majú dobre zmapované, v čom vynikajú, sú si vedomí toho, v čom sú ich silné stránky.

Otázky pre žiakov, ktorí deklarujú znalosť svojich silných stránok a zvažujú, ako ich uplatniť pri výbere SŠ:

- Existuje zhoda medzi silnými stránkami, ako si ich identifikoval žiak, a jeho školskými i mimoškolskými výkonmi a hodnotením iných významných osôb (učiteľ, ZZ, rovesníci, a pod.)?
- Má žiak záujem o oblasti, v ktorých podáva dobrý výkon? Ako uvažuje o význame zladenia osobného záujmu a silných stránok v rámci výberu? *Je dôležité si uvedomiť, že nie všetko, čo žiakovi ide ľahko, ho aj baví.*
- Ak je oblasť silných stránok príliš široká a žiak je „dobrý vo všetkom“, potrebuje podporu v iných sférach rozhodovania a ak áno, v akých (záujmy, zber informácií o možnostiach, výber z viacerých možností)?

V prípade, že žiak nevie identifikovať svoje silné stránky, prípadne nie je zhoda medzi žiakom a ostatnými pri identifikovaní silných stránok, môžeme ho podporiť nasledujúcimi spôsobmi:

- Z akých predmetov v škole má žiak lepšie hodnotenie? V ktorých predmetoch je dobrý aj bez vynaloženia veľkej námahy pri učení?
- Za aké činnosti ho chvália druhí, za čo ho oceňujú, kedy sa naňho obracajú ZZ, spolužiaci, iní rovesníci, súrodenci, učitelia, a pod.? Dôležité je nezamerať sa len na akademický úspech, ale tiež schopnosti a zručnosti mimo vyučovacích hodín.
- V ktorom svojom životnom kontexte sa dieťa javí ako úspešné – doma, medzi rovesníkmi, v triede, vo voľnočasových aktivitách, inde? Aké schopnosti, zručnosti tam uplatňuje?
- Kedy malo dieťa pocit úspechu a aký to malo kontext (prostredie, zapojení ľudia, podpora, činnosť, ...)?

Okrem silných stránok je na druhej strane potrebné brať do úvahy aj obmedzenia, prekážky a výzvy, s ktorými sa žiak stretáva. Tie môžu súvisieť priamo s ním (napr. obavy, ochota rozvíjať sa, úroveň vedomostí a zručností a pod.), ale aj s vonkajšími faktormi (ako napr. otvárané študijné odbory, finančná záťaž spojená so štúdiom, miera podpory rodičov a pod.). Je dôležité uvedomiť si, ktoré z obmedzení je možné meniť a či je u žiaka, príp. blízkych osôb ochota na zmenu; rovnako je podstatné

identifikovať, ktoré z nich sú nemenné. Všetky tieto faktory je potrebné zahrnúť do rozhodovania tak, aby išlo o realistické a realizovateľné rozhodnutie.

Online nástroje ako pomoc pri identifikovaní oblastí záujmov, hodnôt, silných stránok a niektorých osobnostných charakteristík:

www.test-osobnosti.riasec.sk

(profesijná orientácia)

www.emiero.sk

MBTI osobnostný dotazník, možnosť výber 60 alebo 20 položiek

<https://www.16personalities.com/sk>

MBTI osobnostný dotazník

<https://www.i-psychologia.sk/test.php>

rôzne online testy osobnostných charakteristík, ktoré sa používajú pri výberových konaniach do zamestnania

www.pppknm.sk/test.php

materiály projektu ESF, dotazníky typológie osobnosti, prieskumu hodnôt, semafor, test potrieb

<https://www.komposyt.sk/pre-odbornikov/odborne-zdroje/ine-clanky/poradenske-metodiky>

poradenské hry a testy

<http://www.vedomostne-ostrovy.sk/ostrov/#/karierne-poradenstvo>

virtuálny kariérový poradca zábavnou formou

Webináre:

<https://vudpap.sk/ako-objavit-a-podporit-talent-svojich-deti/>

3. Informácie o vzdelávacích možnostiach a trhu práce

Informácií o možnostiach štúdia a uplatniteľnosti absolventov jednotlivých škôl aktuálne dostupných online je dnes dostatok; problémom skôr býva ich kritické vyhodnotenie a prepojenie s vyššie uvedenými oblasťami – záujmami a silnými stránkami. Zároveň chýba možnosť si stredné školy **zažiť prostredníctvom návštev**, dní otvorených dverí a exkurzií. Ak sa žiak zaujíma o rôzne SŠ, vyvíja iniciatívu a vyhľadáva si informácie samé alebo s pomocou rodičov, vtedy je dôležité predovšetkým odporučiť kvalitné zdroje informácií. Hoci samotná návšteva strednej školy dnes často nepripadá do úvahy, je možné získať potrebné informácie napríklad aj prostredníctvom videí a video vizitiek.

Pri získavaní menej formálnych a oficiálnych informácií o SŠ môže byť užitočné využiť kontakty učiteľov a žiakov. Vytvorenie mapy možných informačných zdrojov – bývalých študentov študujúcich na SŠ, učiteľov zo SŠ, starších súrodencov, a pod. - pomôže rozšíriť okruh dostupných kontaktov a prostredníctvom rozhovorov, či e-mailovej komunikácie sa tak žiaci môžu dozvedieť to, čo na webových stránkach škôl nezistia. Zároveň si takto žiaci rozvíjajú dôležitú zručnosť pre svet práce, ktorú budú neskôr využívať často, a síce **sieťovanie**.

V prípade, že žiakovi chýbajú informácie o tom, ako sa rozhodnúť medzi podobnými školami, je možné odporučiť zamerať sa na výstupy škôl, možnosti uplatnenia ich absolventov a trendy práce do

budúcnosti. Ak si žiak vyberá medzi viacerými odbormi, pomôže mu, ak si zistí čo najviac o povolaniach, na ktoré škola pripravuje. Na základe aktuálnych pracovných inzerátov, online databáz a prípadne informácií zo svojej mapy kontaktov si môže vytvoriť čo najpresnejší obraz dňa v danom povolání, používaných nástrojov, obvyklého pracovného prostredia a pod.

Online nástroje ako pomoc pri oboznamovaní sa s možnosťami štúdia a následného uplatnenia:

Pre žiakov základných škôl a ich rodičov môže byť užitočné sledovať aj webové stránky Vyšších územných celkov – odborov školstva, kde nájdú zoznamy škôl v jednotlivých okresoch samosprávneho kraja, počty žiakov prijímaných do prvých ročníkov a voľné miesta po prvom aj druhom kole prijímacích skúšok, teda ak sa žiak nedostane v prvom kole, môže zistiť, kde sa ešte môže uchádzať, uvádzajú sa aj harmonogramy prijímacieho konania a základné informácie o prijímacom konaní.

Bratislavský samosprávny kraj

<https://portal.egov.region-bsk.sk/-/poskytovanie-informacii-v-oblasti-vychovy-a-vzdelavania>

Banskobystrický samosprávny kraj

<https://www.bbsk.sk/eSlu%C5%BEby/Vzdel%C3%A1vanieav%C3%BDchova/Inform%C3%A1ciepre%C5%A1tudentovnastrdn%C3%BDch%C5%A1kol%C3%A1ch.aspx>

Nitriansky samosprávny kraj, pri zozname škôl uvádza aj krátku charakteristiku jednotlivých škôl:

<https://www.unsk.sk/zobraz/sekciiu/skoly-v-posobnosti-nsk>

Košický samosprávny kraj uvádza aj počty žiakov, ktorých možno prijať na jednotlivé školy:

<https://web.vucke.sk/files/skolstvo/urcovanie-najvyssieho-poctu-ziakov-2021-2022.pdf>

Prešovský samosprávny kraj; v kapitole Najvyšší počet žiakov prvého ročníka stredných škôl uvádzajú jednotlivé školy aj s prijímanými počtami žiakov (zoznam si možno stiahnuť)

<https://www.po-kraj.sk/sk/samosprava/urad/odbor-skolstva/>

Trenčiansky samosprávny kraj, zoznam stredných škôl:

https://www.tsk.sk/organizacie-v-zriadovateľskej-posobnosti-tsk/vzdelavanie.html?page_id=54378

Žilinský samosprávny kraj

https://www.zilinskazupa.sk/files/priloha-c.1_urcovanie-najvyssieho-poctu-ziakov-1.rocnika-sk-rok-2021_2022.pdf

Trnavský samosprávny kraj, v dokumentoch na stiahnutie si možno stiahnuť zoznam všetkých stredných škôl

https://www.minv.sk/?siet_ksutt

Ďalšie zdroje:

www.koncimskolu.sk/o-projekte

databáza stredných škôl a ich videovizitky

www.dualnysystem.sk

orientácia v duálnom systéme, videogaléria rôznych povolání mladými ľuďmi - účastníkmi vzdelávania

www.corobim.sk

videá mladých ľudí o ich práci, autentické výpovede o rôznych možnostiach pre mladých ľudí

www.sustavapovolani.sk

sektorovo riadené inovácie, zoznamy a katalógy rôznych typov povolání s registrom kompetencií

www.trendyprace.sk

trendy trhu práce na Slovensku a regionálne s perspektívou niekoľkých rokov, uplatnenie absolventov rôznych škôl

www.istp.sk

internetový sprievodca svetom práce, školy – videá z rôznych škôl, kurzy, informácie, konzultácie, kartotéka zamestnaní s finančným ohodnotením

www.kamnavysoku.sk

výstava vysokých škôl v 6 mestách na Slovensku, časopis Kam na vysokú školu s informáciami o vysokoškolskom štúdiu, možnosť aktuálneho objednania časopisu každoročne koncom marca

www.tests.dreamfoundation.eu/career-test/page1?locale=sk

Test povolání a orientácie s vygenerovanými možnosťami zahraničného štúdia a aplikácie na rôzne typy zahraničných škôl v EÚ

www.uplatnenie.sk/

informácie o uplatnení absolventov jednotlivých odborov vysokých a stredných škôl

Cielená podpora žiakom

Nie všetky deti potrebujú rovnakú podporu. Časť z nich je **rozhodnutá** a potrebuje svoje rozhodnutie overiť a potvrdiť. Vyššie uvedené otázky a sebaobslužné online nástroje im môžu pomôcť získať istotu ohľadom svojho výberu.

Deti, ktoré majú vybraté viaceré školy a **váhajú** medzi nimi, môžeme viesť k tomu, aby sa pokúsili identifikovať tú možnosť, ktorá najlepšie spĺňa prepojenie všetkých troch oblastí – záujmov a hodnôt, silných stránok a reálnych vzdelávacích možností. Opäť sa dajú využiť vyššie uvedené otázky a nástroje, pri pretrvávajúcej nerozhodnosti je prospešné ponúknuť odbornú pomoc kariérového poradcu (CPPPpP).

Ak sú žiaci **nerozhodnutí** a nemajú zatiaľ žiadnu odpoveď na výber strednej školy, je dôležité identifikovať problematickú oblasť – nie je si žiak vedomý svojich kvalít, nemá vyhranené záujmy alebo nemá dostatok informácií? Podľa toho, v ktorej oblasti sa dieťa cíti neisté, poskytujeme cieleňú podporu. Na mieste môže byť vytvorená skupina (napr. online), v ktorej sa zameriame na aktivity namierené na identifikáciu silných stránok či záujmov, kde využijeme spätnú väzu od rovesníkov. Aj zbieranie a triedenie informácií môže prebiehať skupinovú formou – možnosťou je spojiť tých žiakov, ktorých spája záujem o duálne vzdelávanie, o technické odbory, humanitné odbory, odbory zamerané na poskytovanie služieb a pod., kde si žiaci navzájom vymenia svoje skúsenosti, informácie a postupy.

Podporiť rozhodovací proces je možné v krátkodobom horizonte aj tým, že v ňom oslovujeme **racionálnu** aj **emocionálnu** zložku. Mnoho techník pracuje práve s racionálnou zložkou rozhodovania (zoznamy, triedenie informácií, plusy a mínusy či praktické dôsledky jednotlivých výberov). Ideálne však je pri rozhodovaní neobchádzať ani emocionálnu zložku a zaradiť napr. kreatívne, tvorivé techniky, či zážitkové metódy.

Tipy na podporu rozhodovacieho procesu tvorivými spôsobmi nájdete tu:

<https://vudpap.sk/kreativne-postupy-pri-rozvoji-zrucnosti-pre-riadenie-kariery/>

Spolupráca so rodičmi môže byť v niektorých prípadoch kľúčovým faktorom. Rodičia sú totiž tí, ktorí aj podľa súčasných výskumov stále do veľkej miery ovplyvňujú voľbu strednej školy. Ak dochádza k **nesúladu vo výbere strednej školy medzi dieťaťom a rodičom**, je potrebné do riešenia zapojiť aj rodiča. Základným východiskovým bodom spoločnej diskusie by malo byť, že rodič vstupuje do výberu strednej školy s presvedčením, že chce pre svoje dieťa to najlepšie. Zladenie predstáv, želaní a rozhodnutí žiaka a jeho rodiča často nie je jednoduché; pomáha, ak vnímame dôvody v ich pozadí, prípadné obavy oboch strán. Podnetmi, ktoré môžu priniesť väčšie vzájomné porozumenie, je aj téma rozhodovania samotného rodiča v podobných situáciách, pracovných a životných hodnôt a diskusia o tom, čo majú žiak a rodič spoločné.

Pri obavách zo zlyhania v dôsledku dlhodobého dištančného vzdelávania, či už explicitne formulovaných, alebo prítomných v podobe neistoty, zníženého sebavedomia, nerozhodnosti, je možné podporovať žiakov skupinovú formou prostredníctvom aktivít zameraných na identifikovanie silných stránok, na podporu pri tranzícii a zvládaní zmien. Na posilnenie žiakov v ich kapacite zvládať zmeny môžeme využiť i reflexiu aktuálnej pandemickej situácie:

- Čo žiakom pomáha zvládať súčasné náročné podmienky?
- Čo sa v nich naučili a aké svoje schopnosti a kapacity rozvinuli?
- Kto im bol oporou a čo by si chceli uchovať aj po odoznení aktuálnej pandemickej situácie?
- Je niečo z toho užitočné aj pre zvládnutie prechodu na strednú školu?

Tipy na zvládanie zmien nájdete v týchto webinároch:

<https://vudpap.sk/webinar-spat-do-skoly-a-skolky/>

<https://vudpap.sk/zostrih-z-online-webinara-spat-do-skoly-a-prace-ako-zvladnut-prechodove-obdobie-a-podporit-ziakov-a-studentov-v-triede/>

Ak sú žiaci a /alebo ich zákonní zástupcovia **nízko motivovaní** a neprejavujú záujem o výber školy, na mieste je individuálne poradenstvo. Rozhodovanie a plánovanie budúcnosti môže byť pre niektorých mladých ľudí veľmi náročné a zneisťujúce, pričom aktuálna situácia môže významne prispievať k pocitu preťaženia či demotivácie. Procesy rozhodovania si vyžadujú pocit bezpečia na strane žiaka a v individuálnom poradenstve sa dieťa dostáva do vzťahu s poradcov/učiteľom, ktoré mu práve tento pocit bezpečia môže poskytnúť. Je pre to namieste vyhradiť si v individuálnom poradenstve čas aj na vybudovanie takéhoto bezpečného vzťahu pred tým, než sa začne riešiť náročná otázka výberu školy. Poradca môže následne prostredníctvom interaktívnych, angažujúcich aktivít zameraných na silné

stránky, hodnoty a záujmy postupne budovať motiváciu žiaka k postupnému plánovaniu budúcnosti. Námety na realizáciu online kariérového poradenstva nájdete tu:

Tipy pre prácu kariérového poradcu v online prostredí nájdete v týchto webinároch:

<https://vudpap.sk/zostrih-z-webinara-online-karierove-poradenstvo-ako-na-to/>

<https://vudpap.sk/webinar-46-rozvijame-inspirujeme-a-podporujeme-karierovu-vychovu-a-poradenstvo-v-skolach-ikigai/>

<https://www.youtube.com/watch?v=oVgvXpSc128&t=539s>

Komplexné posúdenie ťažkostí

Ak dieťa okrem nezájmu vyjadruje aj pokles nálady, zmenu stravovacích návykov, nadmerný alebo naopak nízky počet hodín spánku, prípadne ďalšie psychosomatické ťažkosti, môže byť problém hlbší a komplexnejší. Môže odkazovať na poruchu nálad, na prežívanie izolácie a celkovej epidemiologickej situácie ako traumatizujúcej, prípadne na iné, neidentifikované problémy a je potrebné zvážiť ďalšiu odbornú pomoc.

Záverom

K výberu strednej školy je nepochybne potrebné pristupovať zodpovedne a toto rozhodnutie je dôležitým medzníkom v živote žiaka. Je však tiež dôležité si uvedomiť, že charakter tejto voľby sa za ostatné roky zmenil. Kým v minulosti voľba strednej školy bola i rozhodnutím o celoživotnej kariére, dnes je predstava jedného povolania na celý život nereálna. Naopak, je viac než pravdepodobné, že dnešného žiaka čakajú v priebehu života mnohé podobné voľby meniace jeho kariérové smerovanie. Okrem zručností a vedomostí zo strednej školy, má k dispozícii mnoho možností ďalšieho vzdelávania, projektov, stáží, dobrovoľníckych príležitostí, pobytov v zahraničí a iných ciest, ktoré nielen môže, ale v budúcnosti aj bude musieť využívať. Uvedené zmeny vo svete práce môžu byť zdrojom väčšej ľahkosti pri výbere strednej školy.